



---

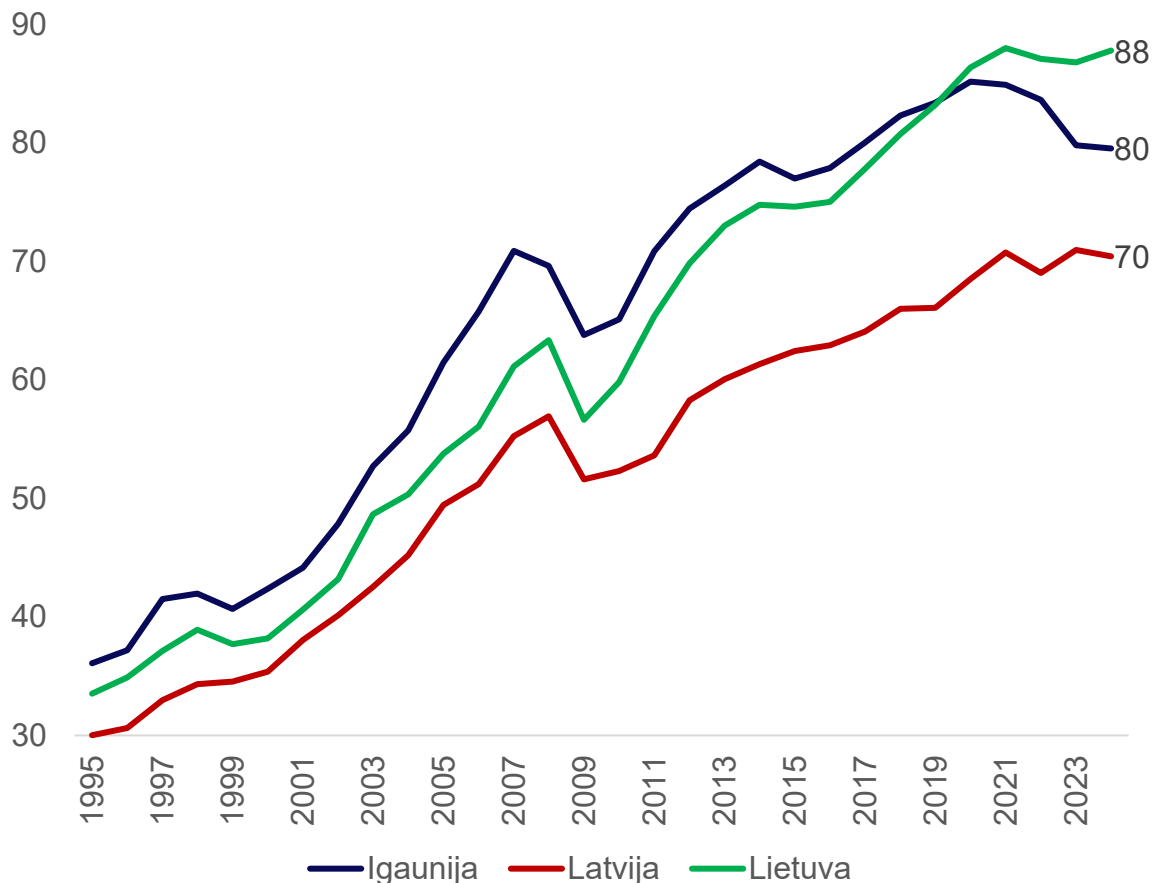
# Levada prezentācija par cilvēkkapitāla stiprināšanu un ekonomikas izaugsmi

---

Oļegs Krasnopjorovs  
Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (LBAS) 35 gadu jubilejas konference  
“Latvijas cilvēkkapitāla loma konkurētspējas stiprināšanā”  
15.10.2025.

# Kas Latvijai jāizdara, lai labklājības ziņā panāktu Lietuvu un Igauniju?

**Iekšzemes kopprodukts uz iedzīvotāju Baltijas valstīs**  
(% no ES 27 valstu vidējā līmeņa; pēc pirktspējas paritātes)



2% gadā – tik liela vidēji bija Latvijas ekonomikas (IKP) izaugsme pēdējo 10 gadu laikā.

Šādi turpinot Lietuvu un Igauniju labklājības ziņā nepanāksim nekad.

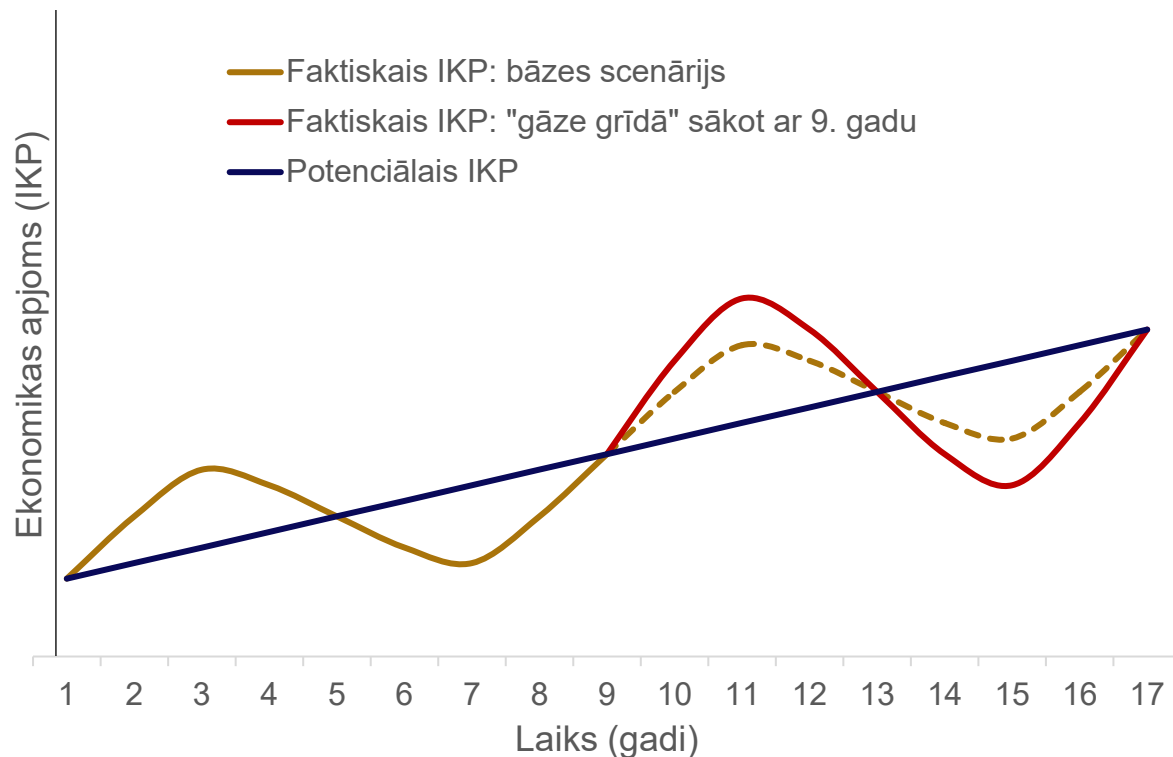
Jebkuras valsts ekonomiskā izaugsme pamatojas uz:

- Investīcijām
- Inovācijām
- Cilvēkkapitālu

Ja visi to zina, kāpēc Latvijas ekonomikas izaugsme joprojām atpaliek?

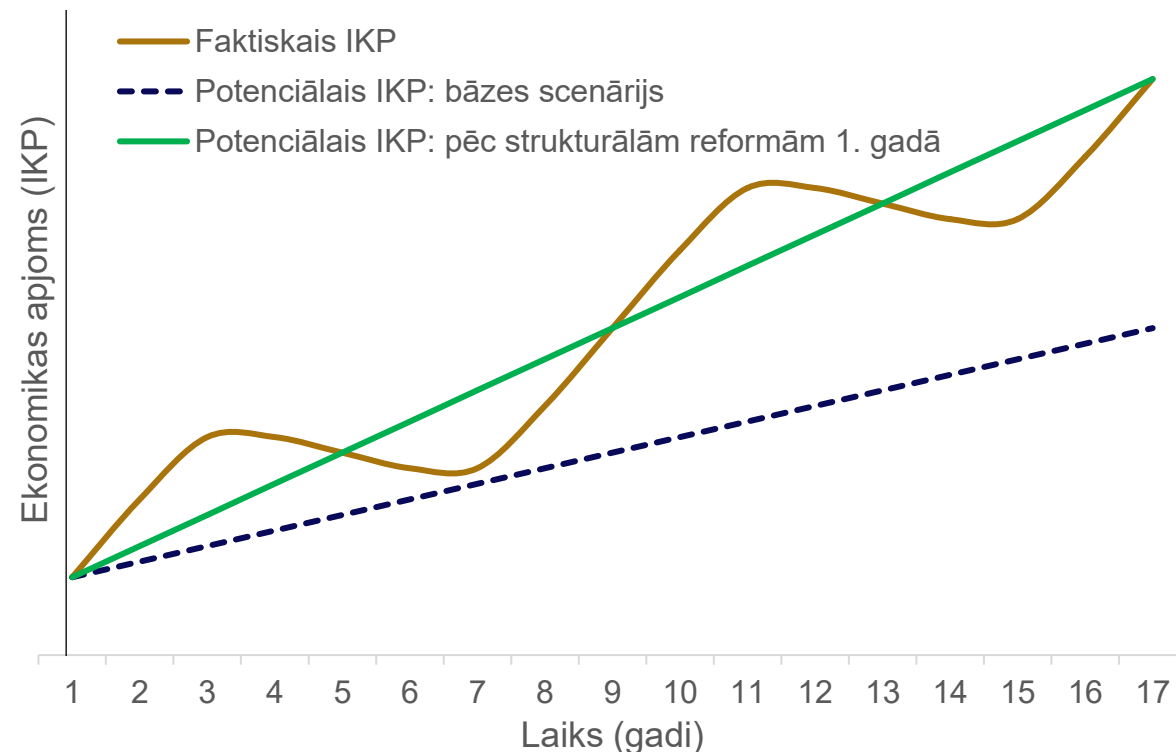
# Stimulēt ekonomiku īstermiņā ir vienkārši, bet bezjēdzīgi. Veicināt ilgtermiņa ekon. potenciālu ir grūti, bet nepieciešami.

## "Gāze grīdā" – ekonomikas stimulēšana uz valsts budžeta deficīta rēķina



Īstermiņā rada ekonomikas uzplaukuma ilūziju, var ↑ popularitāti un palīdzēt uzvarēt vēlēšanās. Bet faktiski tikai palielina ekonomikas cikla amplitūdu.

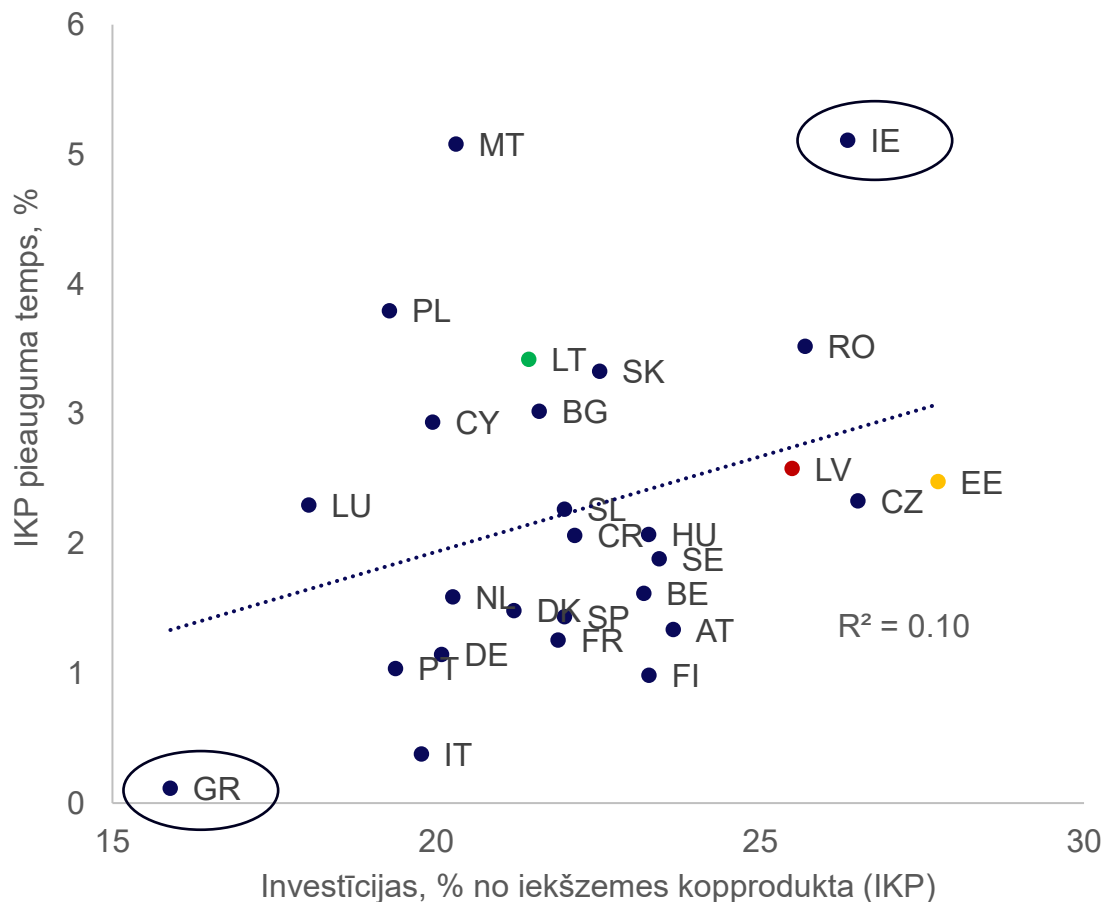
## Ilgspējīga ekonomikas attīstība – mazs solītis uz priekšu katru dienu



Īstermiņā ietekme nav pamanāma, vēlētājs to sava makā nejūt. Bet faktiski tieši tas nosaka valsts ekonomiskās attīstības virzienu.

# #1. Investīcijas. Sakarība starp investīcijām un ekonomikas izaugsmi ir pārsteidzoši vāja

Investīcijas un ekonomikas izaugsme  
(2004. – 2024. gadā vidēji)



Kāpēc vairāk investīciju ne vienmēr ir labāk:

1. Investīcijas ir ieguldītie resursi, ne sasniegtais rezultāts.

Tilts X



100 milj. €

Tilts X



200 milj. €

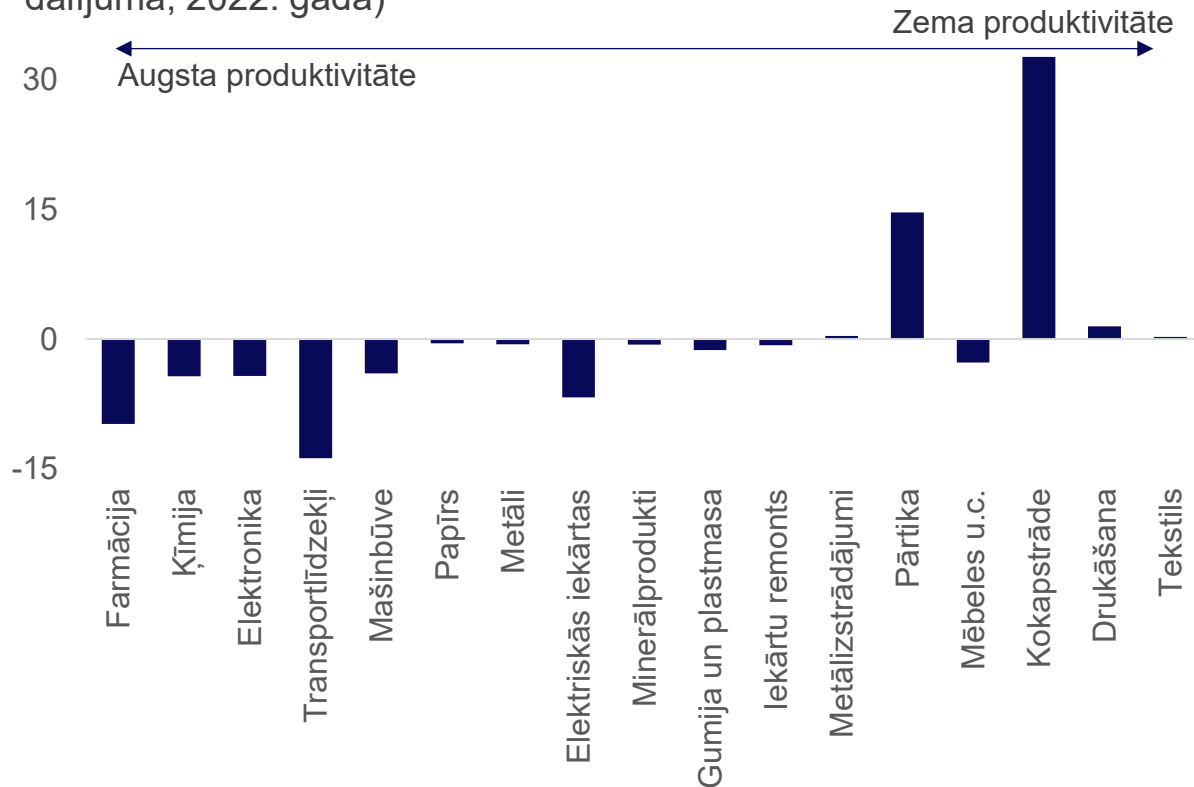
2. Ne visi investīciju projekti vispār ir jārealizē.

Tiltiem uz nekuriem ilgtermiņa ekonomiskā atdeve ir nulle – vienalga cik dārga (vai izmaksu efektīva) bijusi tā uzbūve.

=> izšķiroši svarīgs ir ne tikai investīciju apjoms, bet arī investīciju atdeve (struktūra) un izmaksu efektivitāte.

# Latvija maz investē jomās ar lielāko inovāciju potenciālu

Investīciju struktūras atšķirības starp Latviju un valstīm ar lielāko rūpniecības daļu investīcijās\* (procentu punktos; rūpniecības nozaru dalījumā; 2022. gadā)



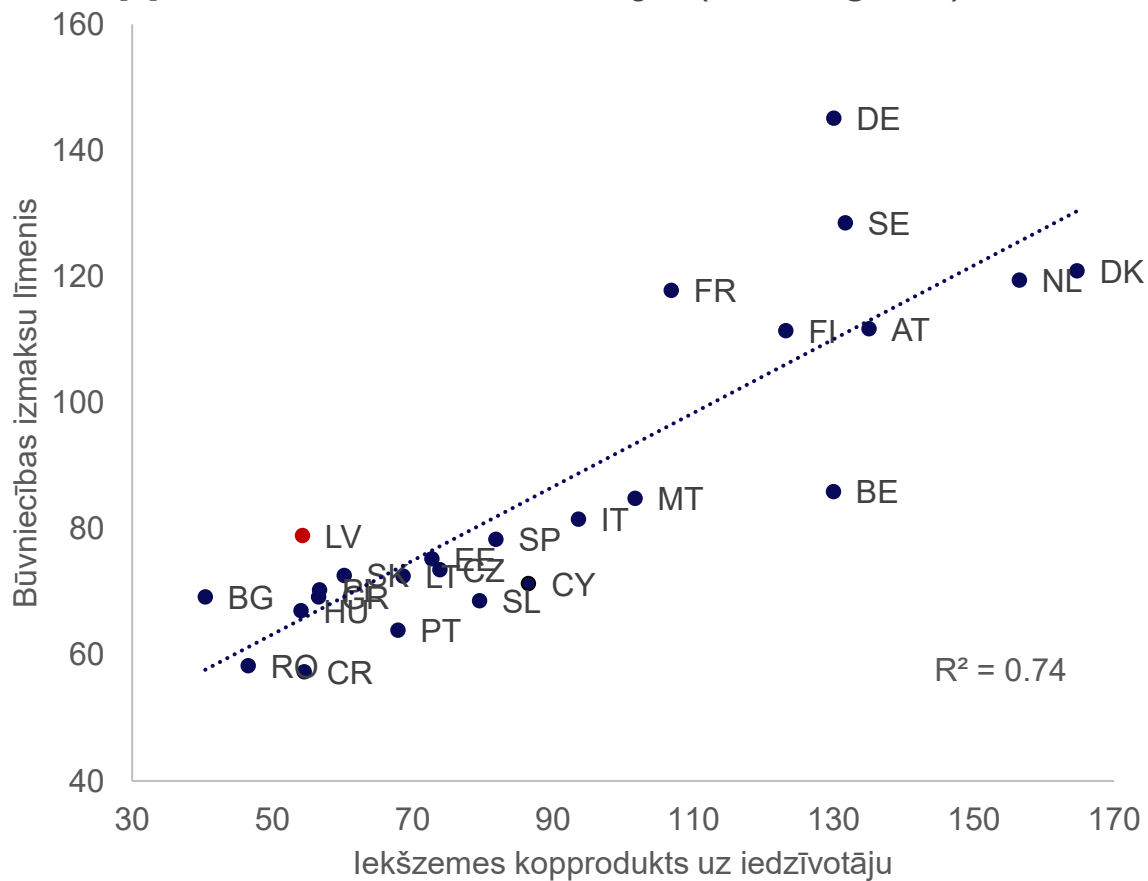
**Latvija ieņem 2. vietu ES (pēc Grieķijas) pēc lauksaimniecības un valsts pārvaldes daļas investīciju struktūrā:**

- Tās nav nozares ar augstāko produktivitāti vai lielu inovāciju potenciālu;
- Apstrādes rūpniecībā ieguldām tikai 10% no visām investīcijām, kas ir ļoti maz;
- Arī šo naudu pamatā ieguldām apakšnozarēs kurās specializējamies jau šodien un kurās darba ražīguma celšanas iespējas ir ierobežotas;
- Apakšnozarēs ar lielākām produktivitātes celšanas iespējām ieguldām mazāk nekā citas valstis.

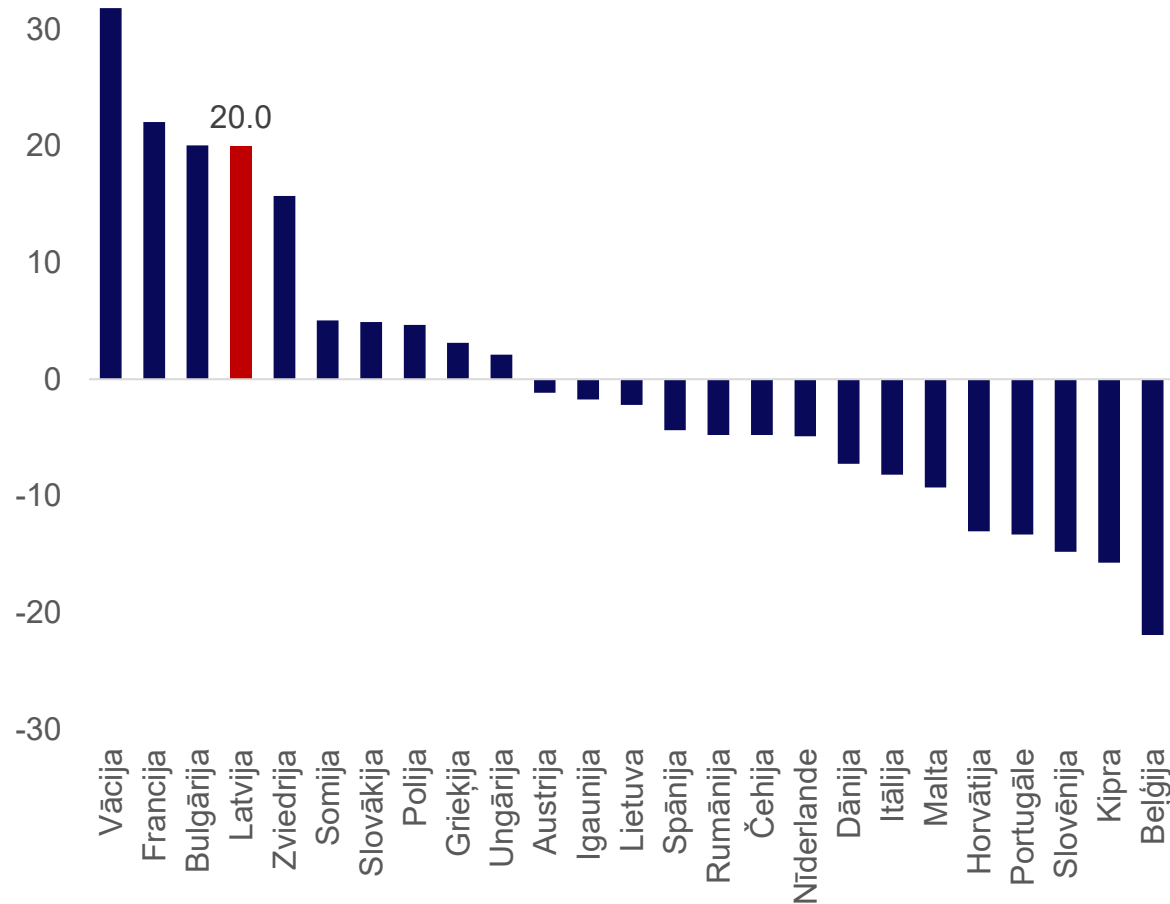
\* Rūpniecības nozares ir sarindotas pēc produktivitātes ES valstīs (2019. – 2022. gadā; vai iepriekšējos gados, ja dati nav pieejami). Valstis ar lielāko rūpniecības daļu investīcijās ir Īrija, Ungārija, Slovākija un Čehija (investīciju dati rūpniecības apakšnozaru dalījumā nav pieejami par Slovēniju un Poliju).

# Būvniecības izmaksas Latvijā par 20% lielākas nekā vajadzētu

## Būvniecības izmaksu līmenis un iekšzemes kopprodukts uz iedzīvotāju (2024. gadā)

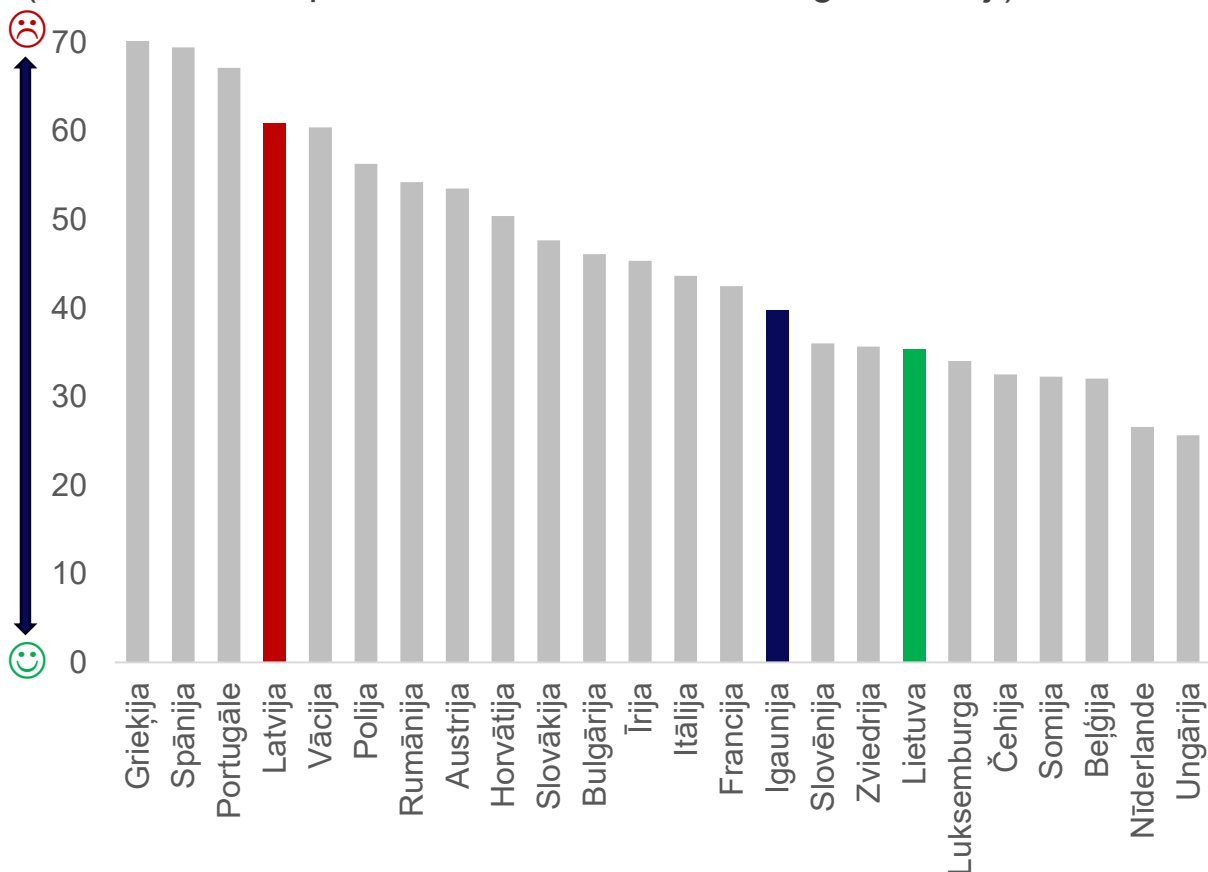


## Atšķirība starp faktisko un ienākumiem atbilstošo būvniecības izmaksu līmeni (%; 2024. gadā)



# Būvniecības izmaksas Latvijā sadārdzina būvniecības birokrātija, korupcija un ES fondu apguves pārrāvumi

**Biznesa regulējums būvniecībā ir šķērslis ilgtermiņa investīcijām\***  
(indekss; 0-100 punktu skala; 2023. – 2024. gada vidēji)



**Baltijas valstu rangs Korupcijas uztveres indeksā**  
(*Transparency International*, 2024.gads)

Valsts	Rangs
Latvija	14
Igaunija	7
Lietuva	12

**Baltijas valstu rangs valdības investīciju stabilitātē\*\* (2015.-2023.g.)**

Valsts	Rangs
Latvija	20
Igaunija	17
Lietuva	14

\*\* Valdības investīciju (% no IKP) standartnovirze.

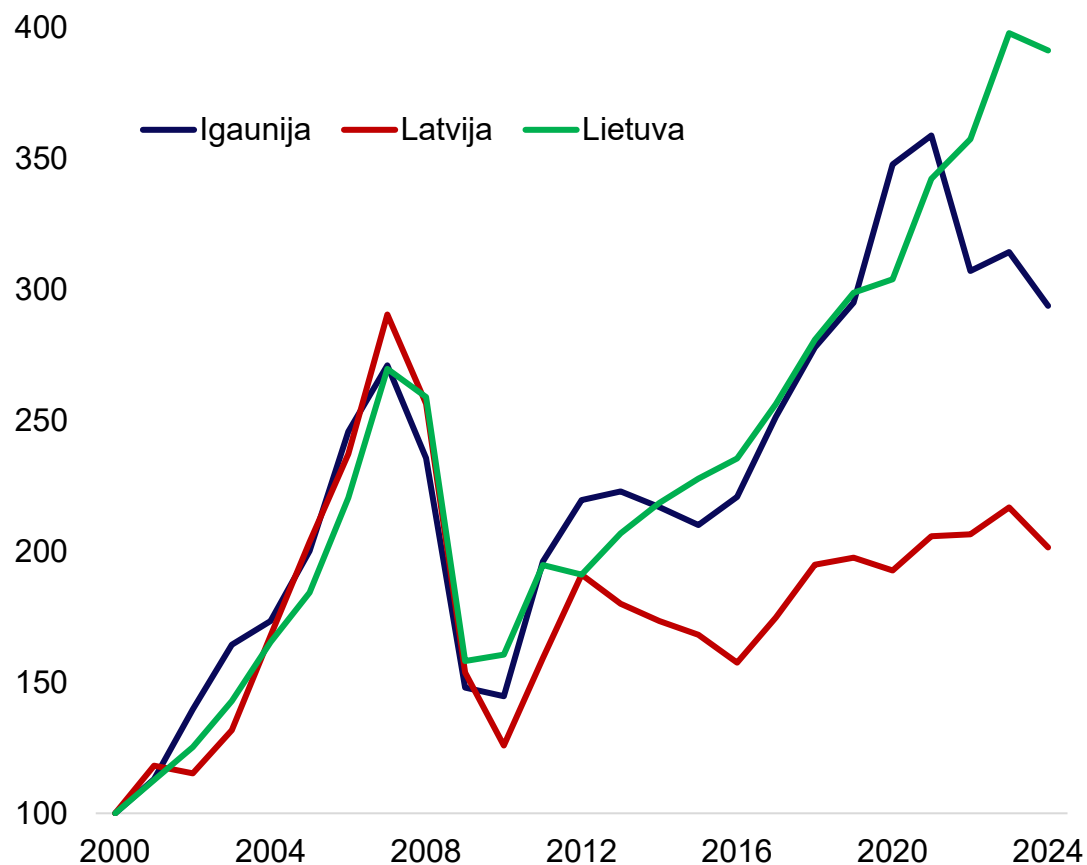
Ar investīciju šķēršļu noņemšanu mazinot būvniecības izmaksas par 20% un ieguldot investīcijās to pašu naudu, var paātrināt Latvijas IKP pieauguma tempu **par 0.4 procentu punktiem gadā.**

\* Uzņēmumi, kas norādīja, ka tas ir liels šķērslis, reizināti ar koeficientu 1. Savukārt uzņēmumi, kas norādīja, ka tas ir neliels šķērslis, reizināti ar koeficientu 0.5.

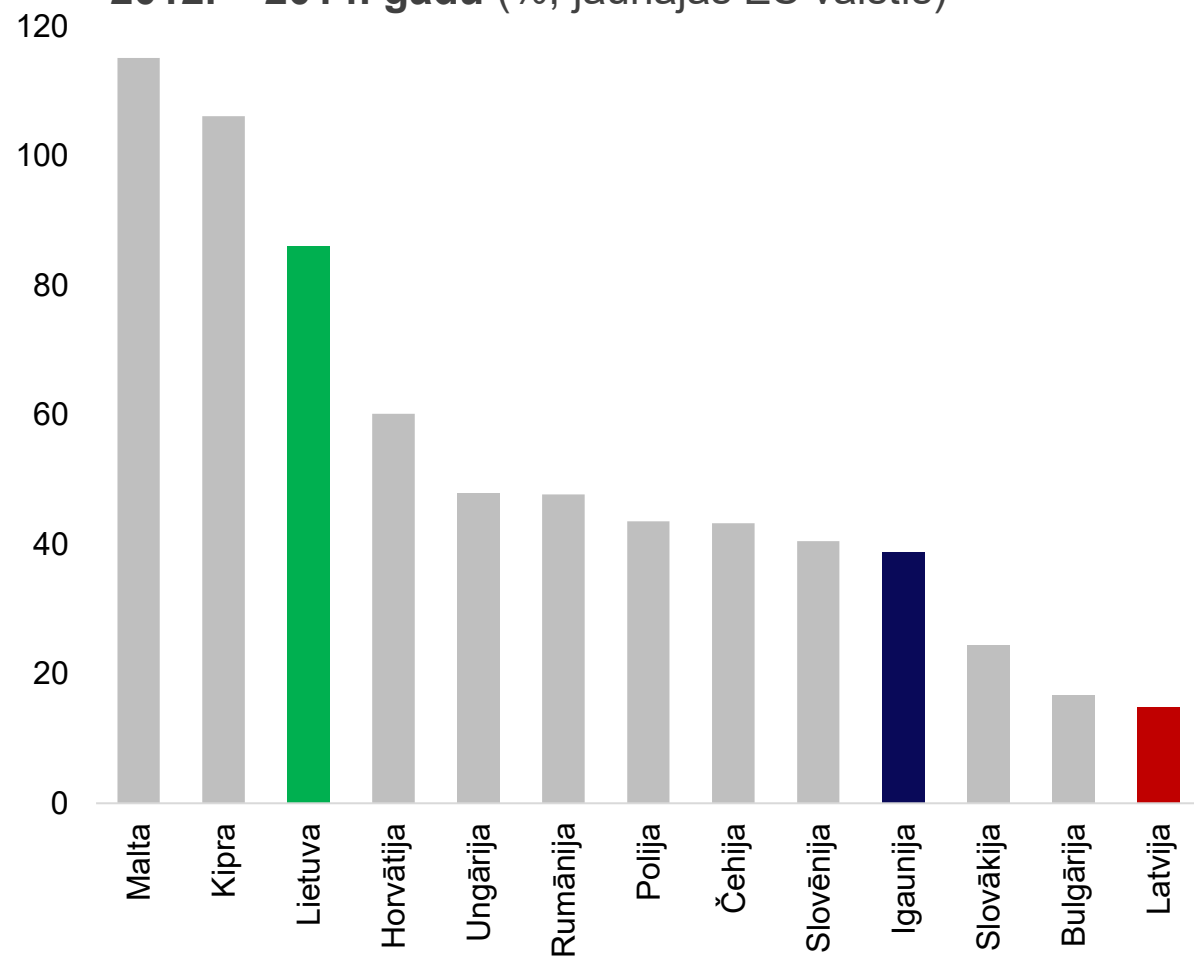
# Iespējas paaugstināt investīciju apjomu ir acīmredzamas

## Investīcijas pamatlīdzekļos (2015. gada cenās)

Indekss; 2000. gadā = 100 (Baltijas valstīs)



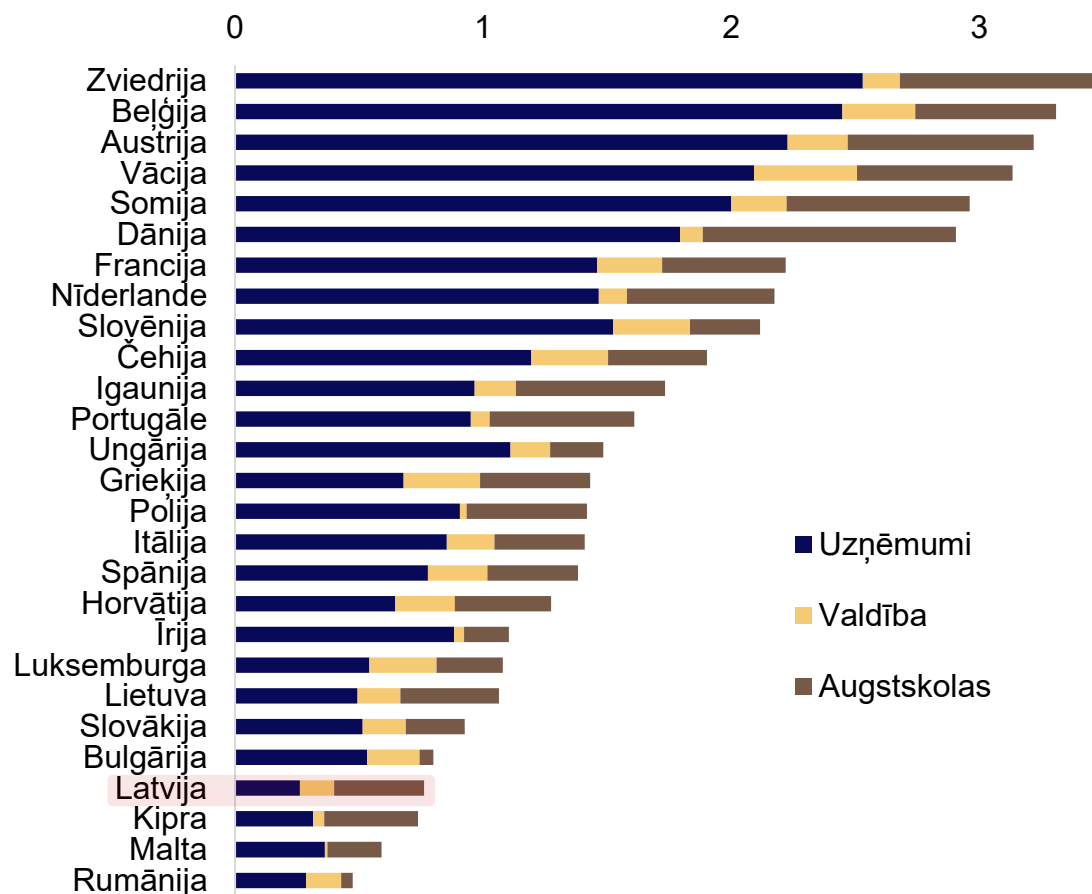
Pieaugums 2022. – 2024. gadā salīdzinājumā ar 2012. – 2014. gadu (%; jaunajās ES valstīs)



## #2. Inovācijas. Apburtais loks: uzņēmumi par maz investē pētniecībā => zinātnes sasniegumos atpaliekam => uzņēmumi turpina neinvestēt

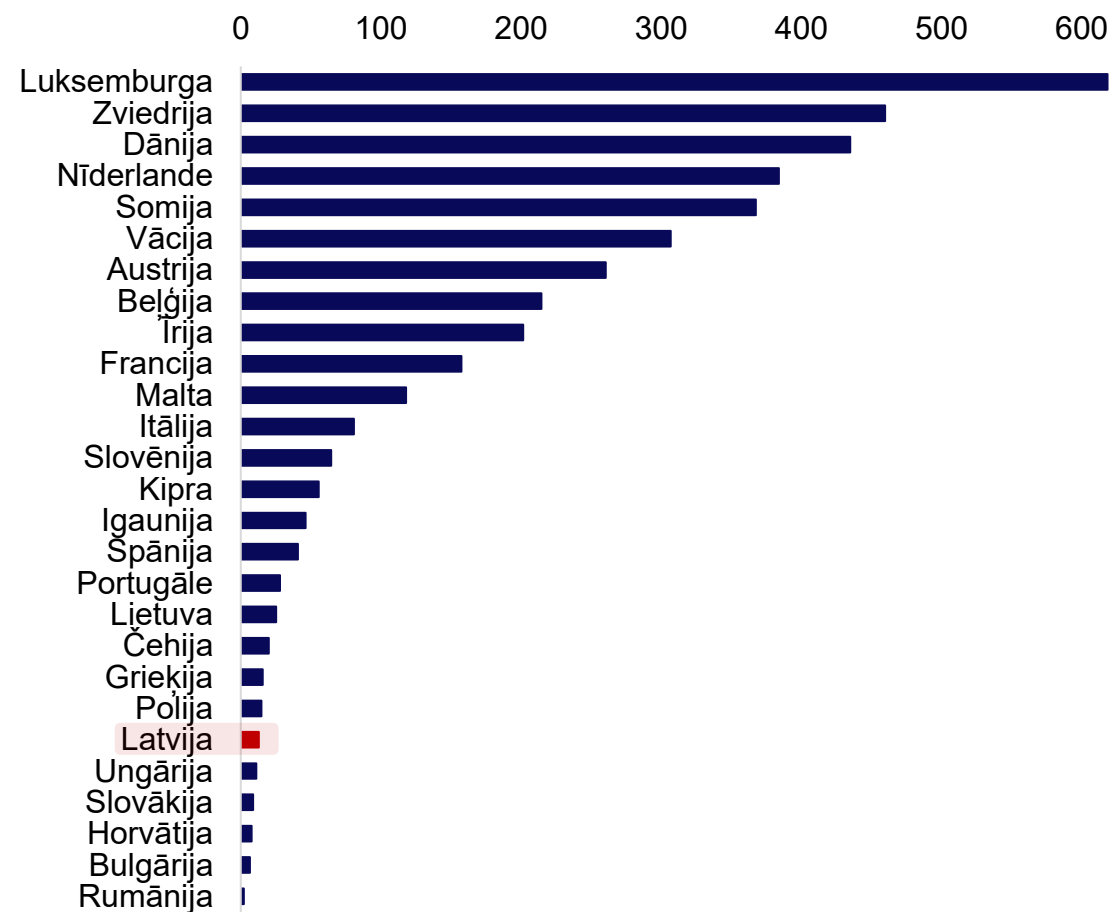
### Investīcijas pētniecībai un attīstībai

(% no IKP; 2019. - 2023.g. vidēji)



### Patentu skaits

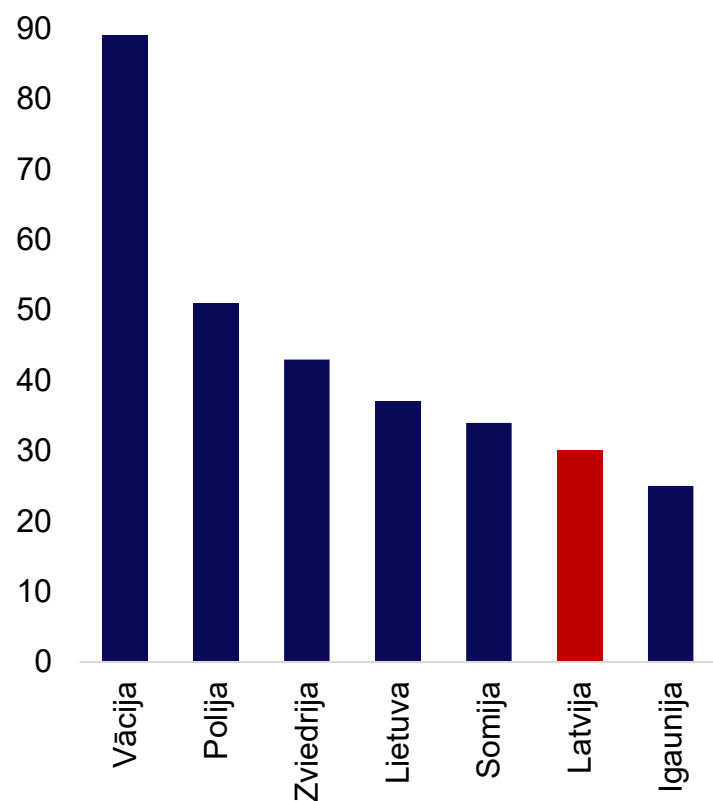
(uz milj. iedz. gadā; 2019. - 2023.g. vidēji)



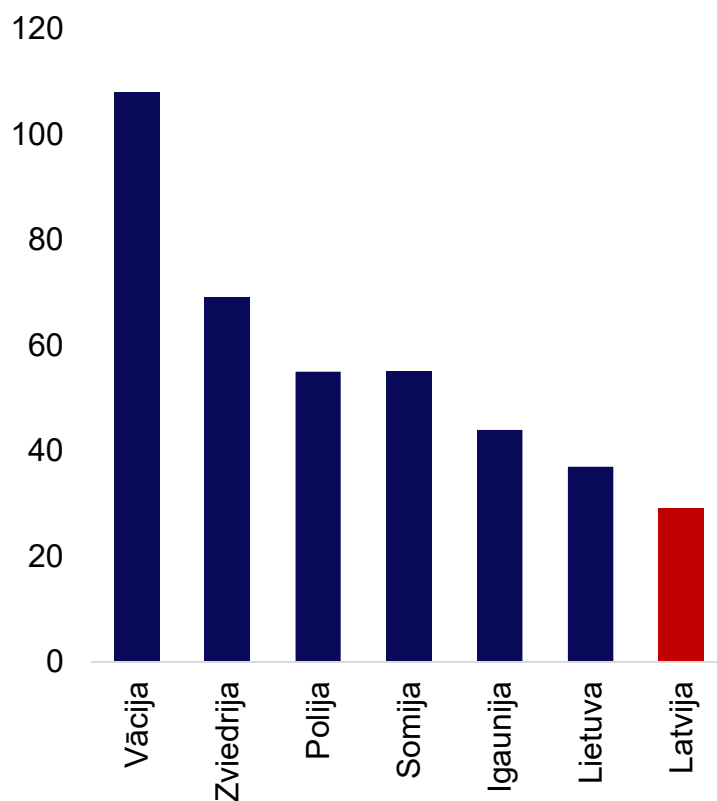
# Ražojam un eksportējam maz augstās pievienotās vērtības produktu

Produktu skaits ar augstu eksportspēju sarežģītāko produktu grupās (2021. - 2023. gadā; RCA > 1\*)

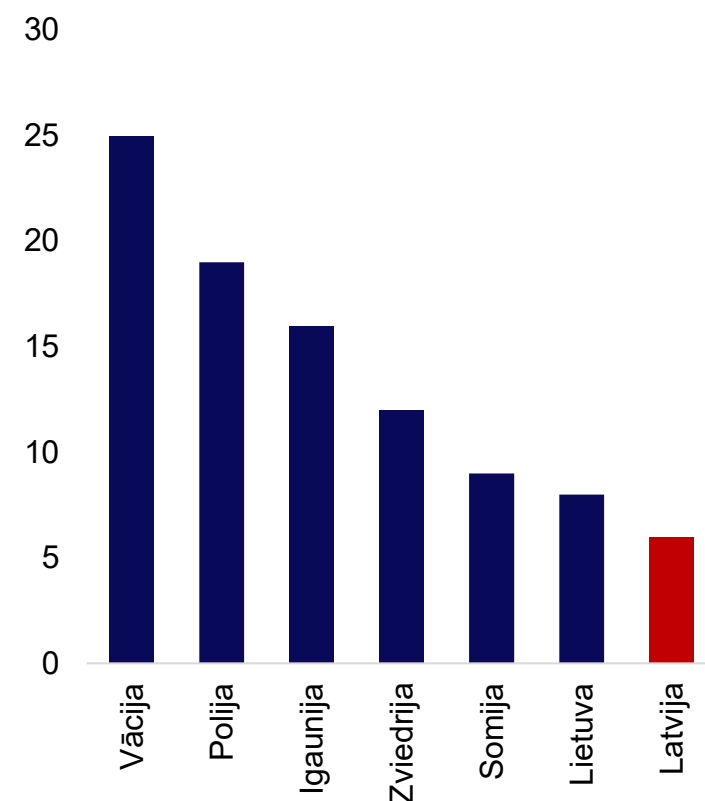
Ķīmiskie un farmaceitiskie produkti



Mašīnbūves produkti un transportlīdzekļi



Elektronikas produkti un elektriskās ierīces

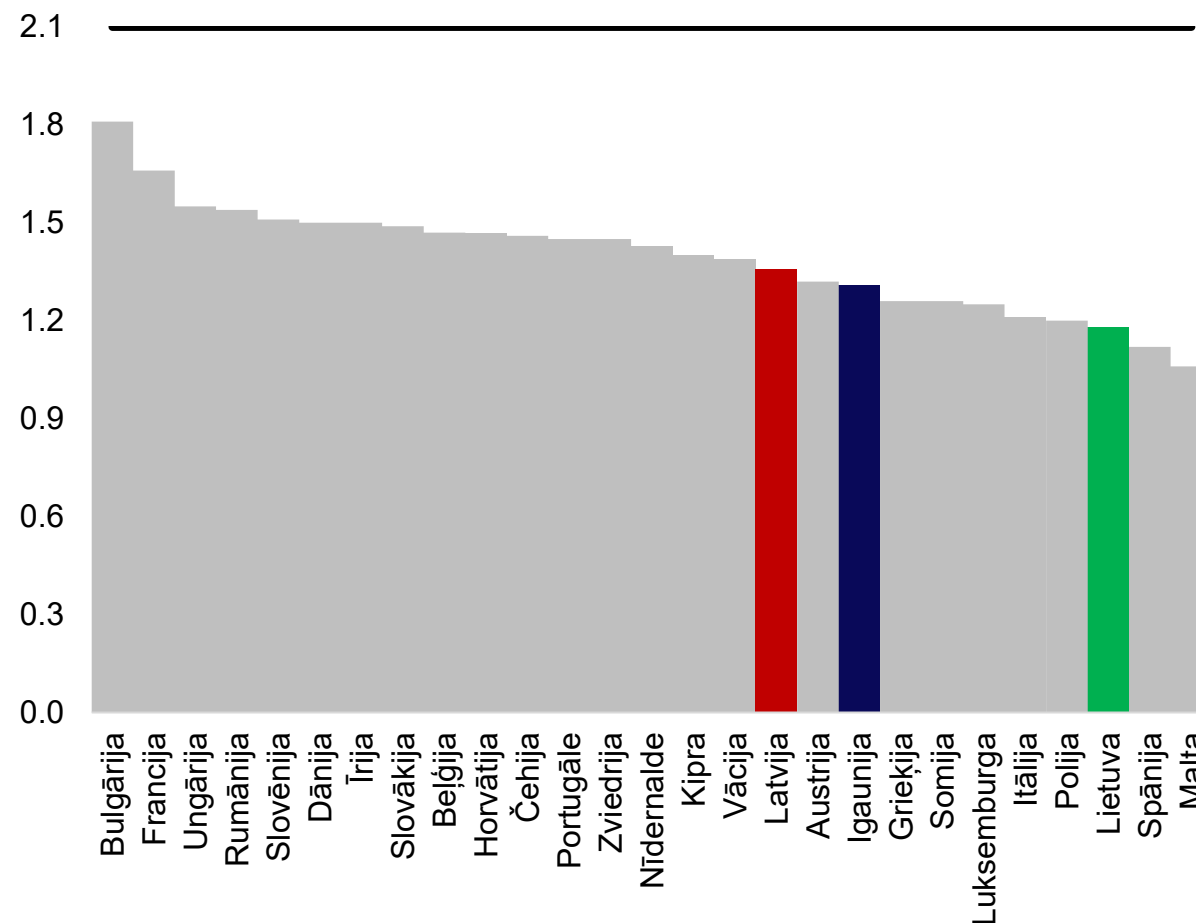


\* RCA>1 nozīmē, ka produkta īpatsvars noteiktās valsts eksportā pārsniedz pasaules vidējo rādītāju. Kopējais produktu skaits atbilstoši HS92 klasifikācijai: ķīmiskie un farmaceitiskie produkti – 219, mašīnbūves produkti un transportlīdzekļi – 210, elektronikas produkti un elektriskās ierīces – 48.

# #3. Cilvēkkapitāls. Ar demogrāfiju visbiežāk saprot dzimstību, bet Latvijā tā ir tuvu ES vidējam līmenim

- Nevienā ES valstī bērnu skaits uz sievieti pat tuvu nav 2.1 sliekšnim – līmenim, kas nepieciešams, lai nākamā paaudze nebūtu mazskaitlīgāka par pašreizējo;
- Maz ticams, ka pastāv kāda viegla un lēta reforma, kas zemas dzimstības problēmu atrisinātu kā ar brīnumnūjiņu;
- Pat būtisks dzimstības pieaugums nedotu tūlītēju balstu ekonomikas izaugsmes tempam, jo starp piedzimšanu un darba gaitu sākumu ir ap 20 gadu.

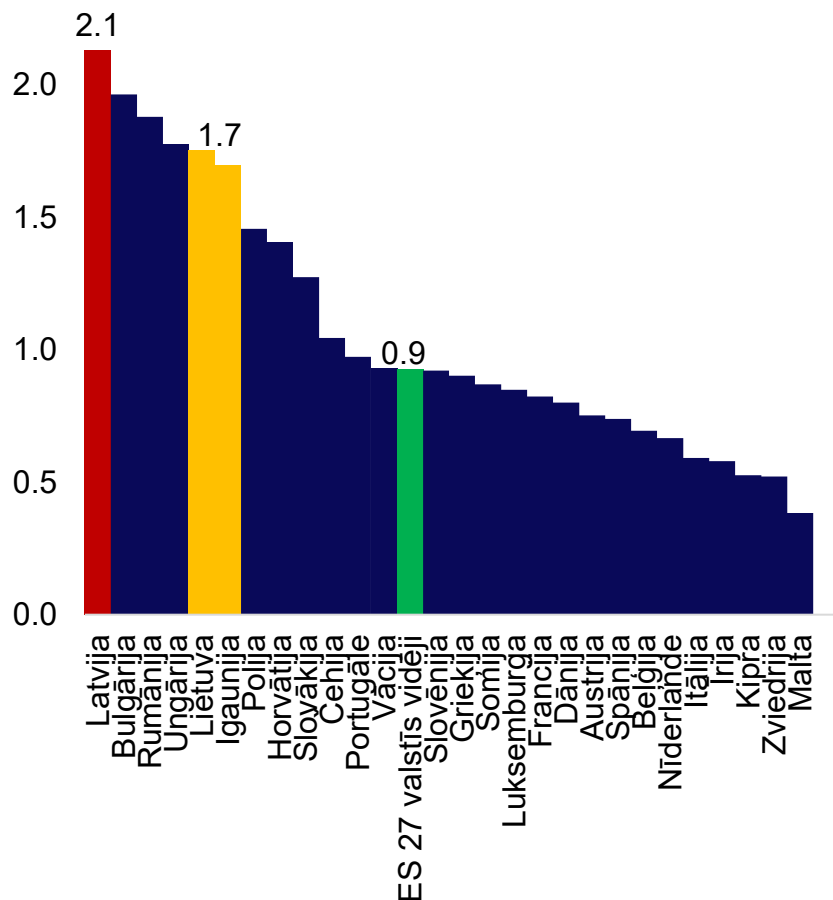
Bērnu skaits uz sievieti ES valstīs  
(fertility rate; 2023. gadā)



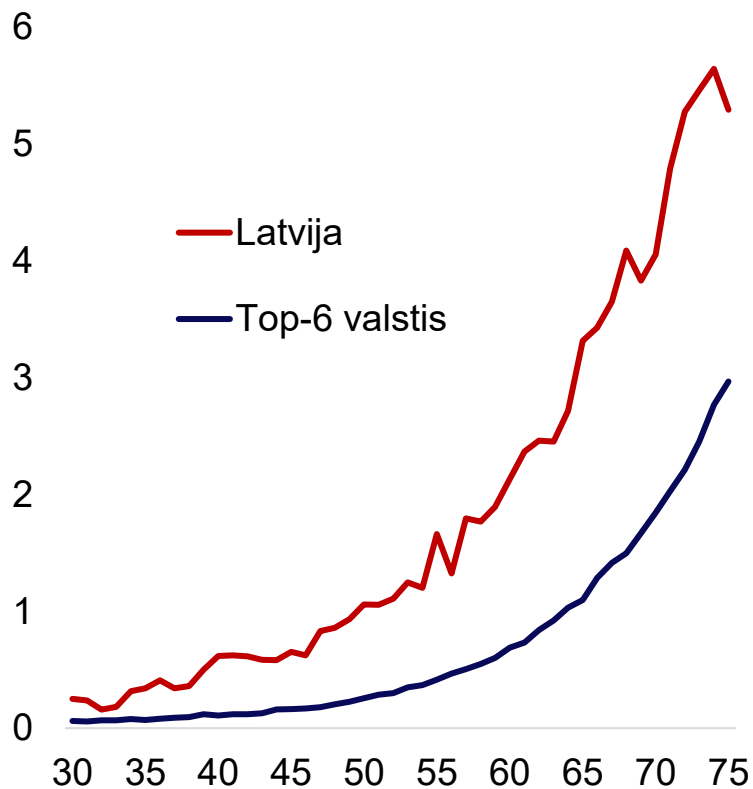
Avots: Eurostat dati.

# Latvijas sabiedrība cieš no priekšlaicīgās mirstības. Tās izskaušana var izglābt 4 tūkst. dzīvību gadā

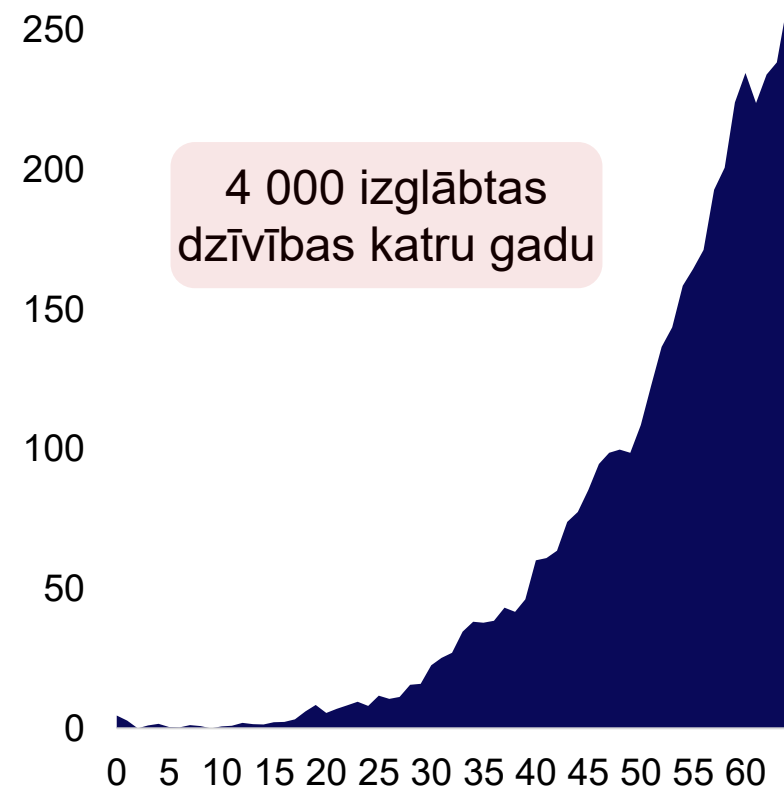
Varbūtība vīrietim nomirt 60 gadu vecumā ES valstīs (%; 2023. gadā)



Varbūtība vīrietim nomirt noteiktā vecumā (%; 2023. gadā)



Izglābto dzīvību skaits gadā, mazinot mirstību katrā kohortā līdz top-6 valstu līmenim (2017. – 2021. gadu vidējais rādītājs)



4 000 izglābtas dzīvības katru gadu

Top-6 valstis: sešas ES valstis ar zemāko mirstību darbības vecumā (neskaitot Dienvideiropu) – Zviedrija, Somija, Īrija, Beļģija, Nīderlande, Dānija.

# Labākas veselības ekonomiskie ieguvumi 20 gadu laikā

## Iedzīvotāju skaits

**4 000**

dzīvību skaits, ko var  
izglābt katru gadu

**60 000**

Latvijas iedzīvotāju skaits  
šodien būtu lielāks

## Nodarbinātība

**40 000**

nodarbināto skaits Latvijā  
šodien būtu lielāks

## Ekonomikas izaugsme

**0.2% gadā**

straujāka ekonomiskā  
izaugsme katru gadu

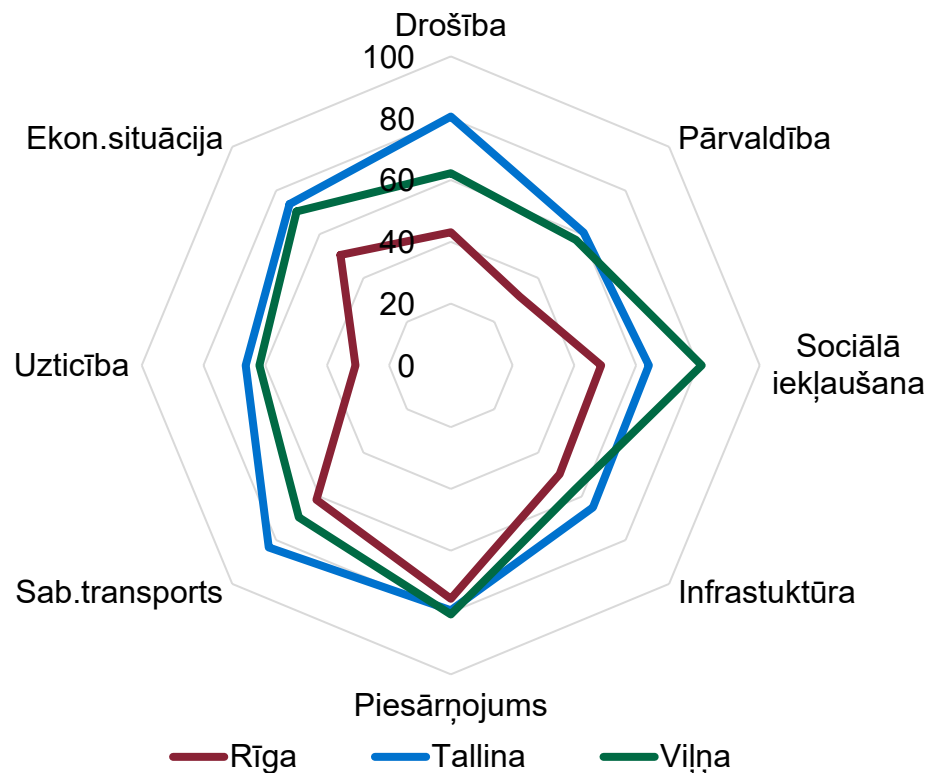
**4%**

lielāks iekšzemes  
kopprodukta (IKP) līmenis  
Latvijā šobrīd

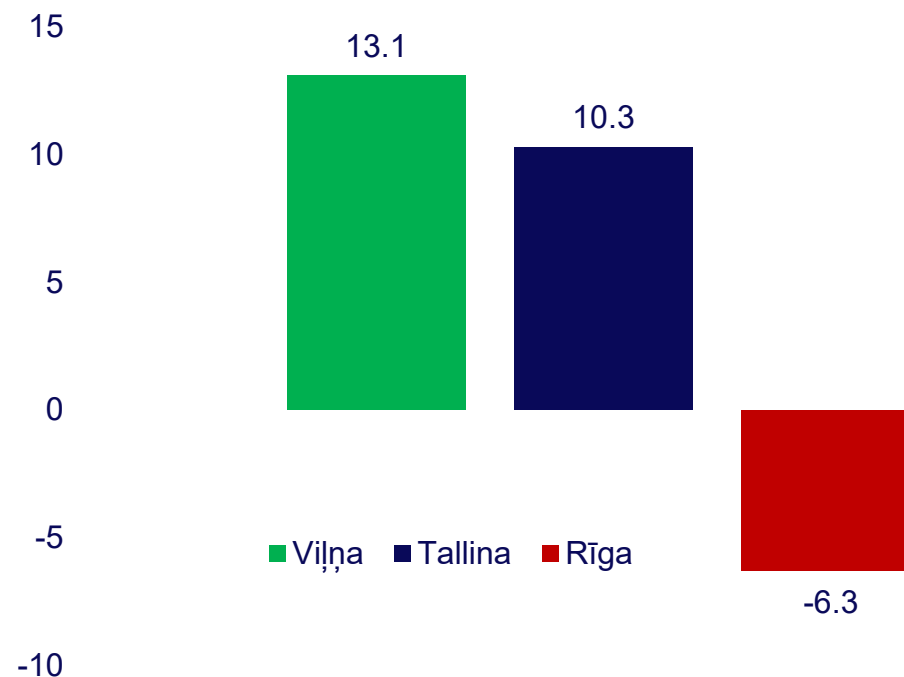
Latvijas pārmērīgās mirstības makroekonomiskās ietekmes novērtējums balstīts uz mirstības rādītāju salīdzinājumu katrā kohortā (līdz 65 gadu vecumam) starp Latviju un 6 ES valstu grupu (Beļģija, Dānija, Vācija, Francija, Nīderlande, Lielbritānija) 2002.–2019. gadā (pirms Covid-19 pandēmijas).

# Dzīves kvalitāte galvaspilsētā pagaidām neveicina augsti kvalificētu un radošu cilvēku imigrāciju

Dzīves kvalitāte pilsētā (0 – 100 skalā; 2023. gadā)\*



Iedzīvotāju skaita pārmaiņas (%; 2025. gada sākumā salīdzinājumā ar 2015. gada sākumu)



- Migrāciju var veicināt, taču svarīgākais – kas tieši brauks uz Latviju.
- Augsti kvalificētie – ir vajadzīgi, bet masveidā neiebrauc (pieprasīti bagātākās valstīs ar augstāku dzīves kvalitāti);
- Zemi kvalificētie – var masveidā iebrukt, bet nav pieprasīti (Somālijā, Nigēra, Afganistānā u.c. vairākums iedzīvotāju neprot lasīt nevienā valodā).

\* 0 – sliktākais rādītājs Eiropas 83 pilsētu vidū; 100 – labākais rādītājs.

Metodoloģija: sk. Krasnopjorovs O. (2022). Vai Rīga ir gatava nākamajiem 820 gadiem? Rīgas paradīzes atslēgas meklējot. Latvijas Bankas [diskusijas materiāls Nr. 2/2022](#).

Avots: Eiropas Komisijas aptaujas un Baltijas valstu statistikas iestāžu dati; autora aprēķins.

# Iekšējās darba roku rezerves joprojām ir būtiskas, tās jāaktivizē

Iekšējās darba roku rezerves Latvijā 2023. gadā  
(tūkst. cilvēku)

Vecums	Vīrieši	Sievietes
15-19	11.3	12.8
20-24	3.5	2.7
25-29	1.2	0.6
30-34	3.4	0.5
35-39	2.5	0.2
40-44	3.2	1.8
45-49	4.3	3.3
50-54	6.1	3.7
55-59	6.2	3.1
60-64	3.5	
<b>Kopā</b>	<b>45.1</b>	<b>28.7</b>
	<b>73.8</b>	

## Jaunieši:

profesionālās izglītības un attiecīgo prakses vietu zema izplatība un prestižs.

## Vīrieši pusmūža vecumā:

- novecojusi izglītība un zema mūžizglītības izplatība,
- zemas digitālās prasmes,
- veselības stāvokļa pasliktinājums.

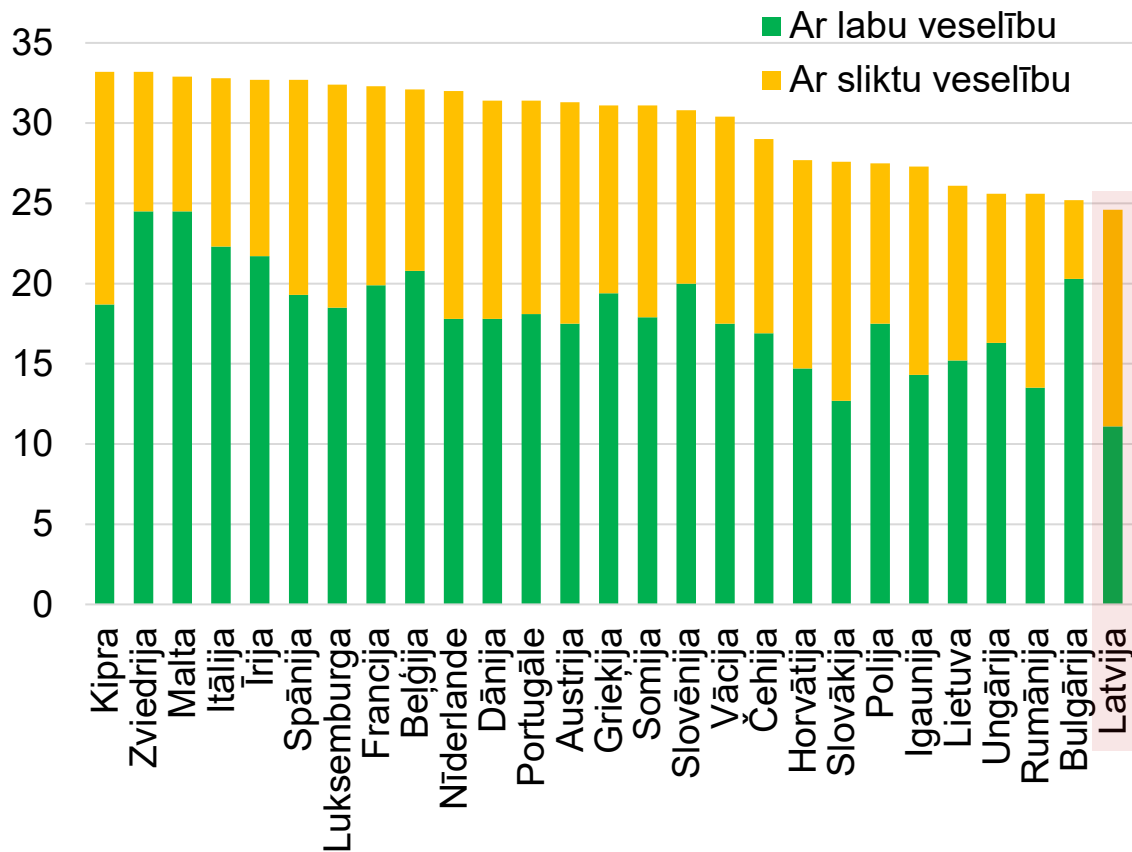
Iekšējās darba roku rezerves atspoguļo papildu nodarbinātību, ja nodarbinātības līmenis attiecīgajās vecumgrupās sasniegtu ES6 valstu vidējo līmeni.

ES6 valstis ir Vācija, Dānija, Nīderlande, Čehija, Zviedrija, Igaunija.

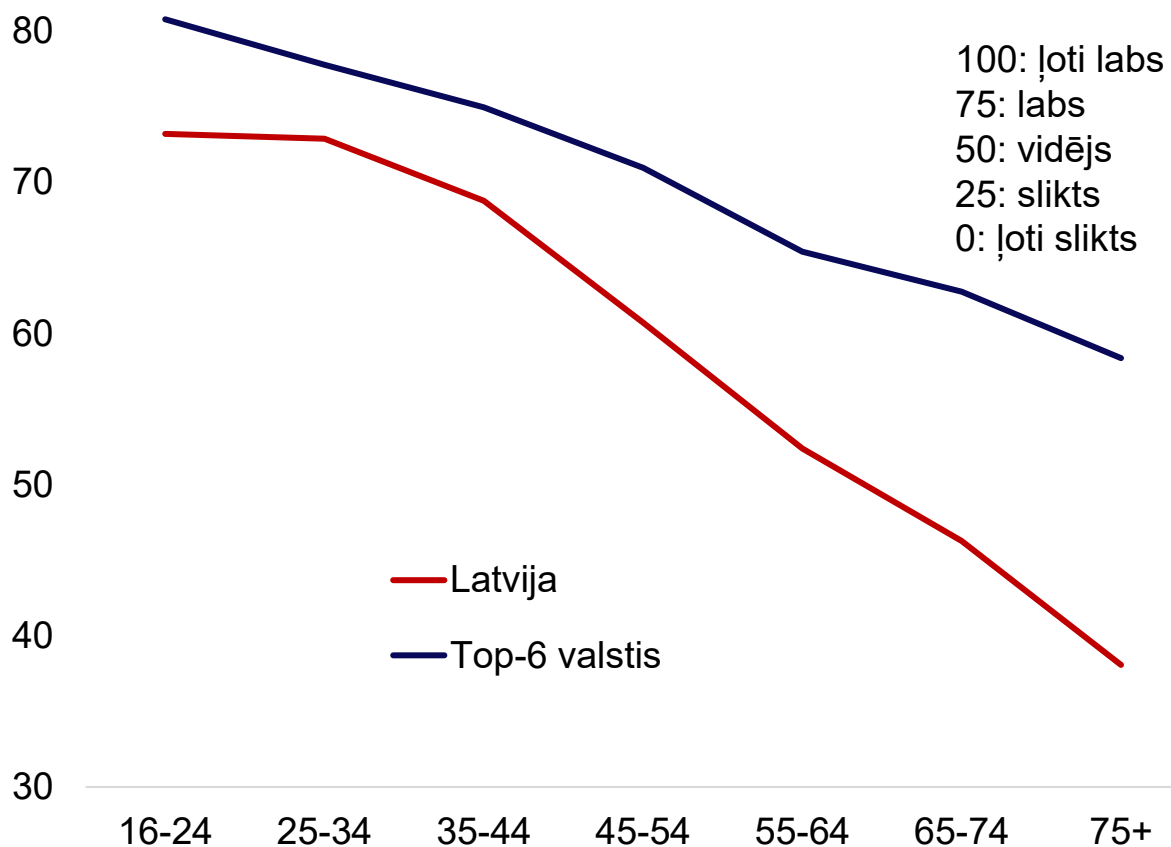
~7% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaita.

# Pensijas vecuma celšana nav panaceja, ja nodarbinātību kavē veselības problēmas. Neuzlabojot jauniešu veselību tagad, nākamajā paaudzē pusmūža vīriešu veselības problēmas var saglabāties

**Paredzamais mūža ilgums vīriešiem 50 gadu vecumā (2023. gadā)**



**Veselības stāvokļa pašvērtējums dažāda vecuma vīriešiem (0-100 punktu skalā; 2024. gadā)**



Top-6 valstis ir sešas Eiropas Savienības valstis ar augstu nodarbinātību (2024. gadā) - Nīderlande, Dānija, Zviedrija, Igaunija, Īrija un Vācija.

# Latvijai lielas iespējas tālāk uzlabot izglītības kvalitāti

## Trīs labāko augstskolu vidējais rangs Times Higher Education reitingā (2024. gadā)



- Ievērojamas atšķirības centralizēto eksāmenu rezultātos [starp Latvijas vidusskolām](#).
- Vidusskolas absolventi ar augstiem centralizēto eksāmenu rezultātiem izvēlas noteiktas Latvijas augstskolas, bet ar zemiem rezultātiem – pavisam citas augstskolas ([sk. 4. slaidu šeit](#)).
- Pat absolvējot līdzīga nosaukuma studiju programmas dažādās Latvijas augstskolās, to absolventu alga [mēdz atšķirties vairākkārt](#).
- Latvijas augstskolas starptautiskajos reitingos atrodas nedaudz zemāk par Lietuvas augstskolām un būtiski zemāk par Igaunijas augstskolām, kā arī būtiski zemāk par Somijas vai Zviedrijas reģionālām augstskolām.

Reitingā pavisam iekļautas 1906 augstskolas no 108 valstīm. Zaļš – augsta vieta reitingā (Apvienotā Karaliste: trīs labāko augstskolu vidējais rangs ir 5), sarkans – zema vieta reitingā (Bulgārija: trīs labāko augstskolu vidējais rangs ir 1583).

Avots: Times Higher Education, autora aprēķins.

---

# Vai Latvijas ekonomikas izaugsmes tempu var dubultot no pašreizējiem 2% uz 4%?

---

**Latvijas ekonomikas izaugsmes tempu var paātrināt pat par 4 procentu punktiem:**

## **Cilvēkkapitāla komponente (+2 pp. gadā):**

- Mazinot priekšlaicīgu mirstību darbspējas vecumā un uzlabojot nodarbināto iedzīvotāju veselību (+0.3 pp. gadā);
- Aktivizējot iekšējās darbaroku rezerves (+0.3 pp. gadā),
- Paaugstinot izglītības līmeni (+0.2 pp. gadā) un izglītības kvalitāti (+0.5 pp. gadā),
- Piesaistot augsti kvalificētus migrantus (+0.6 pp. gadā).

## **Investīciju komponente (+1 pp. gadā):**

- Noņemot investīciju šķēršļus un mazinot būvniecības izmaksas par 20%.

## **Inovāciju komponente (+1 pp. gadā):**

- Zinātniskie izgudrojumi, to pārnese un ekonomikas struktūras pārmaiņas uz augstās pievienotās vērtības produktiem.

## **Izšķiroši svarīga ir efektivitāte:**

- Nevis vienkārši iedzīvotāju skaits, bet to izglītība, prasmes, veselība.
- Nevis vienkārši investīciju apjoms, bet to atdeve, struktūra un izmaksu efektivitāte.

# Paldies par uzmanību!

Krasnopjorovs O. (2025). [Kā panākt NOTURĪGU Latvijas tautsaimniecības izaugsmi? Otrā daļa – investīcijas](#)

Krasnopjorovs O. (2024). [Kā panākt NOTURĪGU Latvijas tautsaimniecības izaugsmi? Cilvēkkapitāla spēcīgāšanas ceļš](#)

Krasnopjorovs O. (2023). [Vēlreiz par Latvijas atpalcību no Lietuvas un Igaunijas](#)

Krasnopjorovs O. (2023). [Recepte ekonomikas izaugsmei – desmit fakti](#)

Krasnopjorovs O. (2022). [Vai Rīga ir gatava nākamajiem 820 gadiem? Rīgas paradīzes atslēgas meklējot.](#)